

نقد و بررسی گردهمایی بازنگری در برنامه‌ریزی درسی زبان و ادبیات فارسی

دکتر مهدی نیک‌منش*

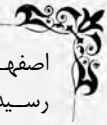
۱. مقدمه

پس از پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷، ضرورت بازنگری فعالیت‌های دانشگاه‌ها، منجر به انقلابی دوم، به نام «انقلاب فرهنگی» و به دنبال آن، تشکیل ستاد انقلاب فرهنگی شد. برنامه‌ریزی دانشگاه‌ها، که از اختیارات این ستاد بود، از همان سال‌های آغازین انقلاب اسلامی، به وزارت علوم (شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت علوم) واگذار شد. برنامه درسی رشته زبان و ادبیات فارسی، که در حال حاضر نیز در دانشگاه‌های ما اجرا می‌شود، محصول این شورا است و آخرین بازنگری آن به سال ۱۳۶۶ برمی‌گردد.

سال ۱۳۷۹ شورای عالی برنامه‌ریزی دانشگاه‌ها برای پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه و اقتضایات روز، بخشی از اختیارات خود را در برنامه‌ریزی درسی، به شکلی محدود در اختیار دانشگاه‌های برخوردار از هیئت ممیزه گذاشت. دانشگاه‌های کشور و از جمله گروه‌های زبان و ادبیات فارسی، که ناباورانه به این امکان می‌نگریستند، دست به تغییر و تحول چندانی نزدند و تنها تعداد معدودی از دانشگاه‌ها به بازنگری دروس پرداختند. از این میان، دانشگاه شیراز در سال ۱۳۸۲ اقدام به برگزاری همایشی کشوری با حضور نمایندگان گروه‌های زبان و ادبیات فارسی دانشگاه‌ها کرد و برنامه پیشنهادی خود را با توجه به نظر همکاران دیگر دانشگاه‌ها، در سه مقطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری تنظیم، تصویب و در سال‌های اخیر اجرا کرد. به دنبال این حرکت، تلاش‌هایی در دانشگاه اصفهان و تهران نیز صورت گرفت.

دفتر گسترش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ضمن برگزاری سه همایش جهت بررسی عملکرد دانشگاه‌ها در برنامه‌ریزی، که در فاصله سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۷ و به ترتیب در دانشگاه‌های

عربی (قواعد و متون): قسمت اول: قواعد و متون ۱/ قسمت دوم: قواعد و متون ۲/ قسمت سوم: قواعد و متون ۳/ قسمت چهارم: قواعد و متون ۴/ قسمت پنجم: قواعد و متون ۵/ قسمت ششم: قواعد و متون ۶

زبان خارجی تخصصی: قسمت اول / قسمت دوم.

جریان شناسی شعر معاصر ایران

جریان شناسی نثر معاصر ایران

آشنایی با علوم قرآنی

کلیات نقد ادبی

د. درس‌های تخصصی (۱۶ واحد)

مبانی عرفان و تصوف، تأثیر قرآن و حدیث در ادب فارسی، تاریخ ادبیات فارسی ۱ (پیش از اسلام تا آغاز دوره سلجوقیان)، تاریخ ادبیات فارسی ۲ (از آغاز دوره سلجوقیان تا دوره مغول)، تاریخ ادبیات فارسی ۳ (از دوره مغول تا دوره صفویه)، تاریخ ادبیات فارسی ۴ (از دوره صفویه تا مشروطه)، سبک‌شناسی (۱) نظم، سبک‌شناسی (۲) نثر.

هفده درس‌های اختیاری (۲۲ واحد)

گروه اول: مهارت‌های ادبی (هر دانشجو از این گروه باید ۸ واحد انتخاب کند)

کارگاه شعر، کارگاه داستان‌نویسی، کارگاه نمایشنامه‌نویسی، کارگاه مقاله‌نویسی، کارگاه روزنامه‌نگاری، کارگاه ویراستاری ۱، کارگاه ویراستاری ۲، کارگاه روش تصحیح نسخه‌های خطی، کارگاه فرهنگ‌نویسی، آشنایی با فن ترجمه، فیلمنامه و نمایشنامه‌نویسی، طنز‌نویسی، نقد زبان رسانه، مبانی آموزش زبان پهلوی، کارگاه خاطره و سفرنامه‌نویسی.

گروه دوم: فنون ادبی (هر دانشجو از این گروه باید ۸ واحد انتخاب کند)

نظریه‌های ادبی، مکاتب نقد ادبی، روش شرح متن، مرجع‌شناسی و روش تحقیق ۲، کلیات ادبیات تطبیقی، ادبیات عامیانه، ادبیات داستانی، مکتب‌های ادبی، آشنایی با تحقیقات ادبی و دانشگاهی، تاریخ ترجمه، ادبیات و رایانه، ادبیات کودک، فلسفه و ادبیات، کلام و ادبیات، مقدمات زبان‌شناسی، دستور تاریخی، ادبیات انقلاب اسلامی.

گروه سوم: متون ادبی (هر دانشجو از این گروه باید ۶ واحد انتخاب کند)

منتخب شعر شاعران سبک خراسانی، منتخب شعر شاعران سبک عراقی، منتخب شعر شاعران سبک هندی، متون نظم غنایی، متون نظم تعلیمی، متون نظم عرفانی، متون منتخب نثر ادبی، متون منتخب نثر ادبی - تاریخی، متون منتخب نثر ادبی - تعلیمی، متون منتخب نثر ادبی - عرفانی، متون منتخب نثر ادبی - داستانی

۲. گزارش گردهمایی

این گردهمایی با عنوان «نخستین گردهمایی بازنگری در برنامه درسی زبان و ادبیات فارسی» (مقطع کارشناسی) - با تأخیر مرسوم - در روزهای ۲۰ و ۲۱ آبان‌ماه در دانشگاه الزهراء (س) که اجرای این گردهمایی را بر عهده گرفته بود، برگزار شد.

اصفهان، تربیت‌مدرس و شهیدبهشتی برگزار کرد، به این نتیجه رسید که برنامه‌ریزی متمرکز از سوی وزارت علوم و ابلاغ آن به دانشگاه‌ها، می‌تواند در تحول رشته‌ها کاربردی‌تر و مؤثرتر باشد. از این رو، از سال ۱۳۸۷ کمیته‌های برنامه‌ریزی با این مأموریت جدید و با هدف تحول توأم با یکسان‌سازی در برنامه‌ریزی رشته‌ها و با قصد ثبات ۸۰ درصد از واحدهای درسی و اختیاری کردن ۲۰ درصد از دروس دوره کارشناسی - با هدف فراهم کردن زمینه‌ای برای گرایش شدن رشته‌ها در مقاطع بالاتر - احیا شدند. در این راستا، کمیته زبان و ادبیات فارسی با استفاده از برخی تجربیات دانشگاه‌ها، برنامه پیشنهادی خود را در ۵ بخش دروس عمومی، دروس پایه، دروس اصلی، دروس تخصصی و دروس اختیاری، به شرح زیر، به پیوست نامه شماره ۲۲/۱۸/۷۳۱۱ مورخ ۱۳۸۹/۴/۲۶، به دانشگاه‌های زیرمجموعه وزارت علوم، سازمان مرکزی دانشگاه پیام‌نور، سازمان مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی، مرکز نشر دانشگاهی، سازمان تدوین کتب علوم انسانی، پژوهشگاه علوم انسانی، انجمن علمی زبان و ادب فارسی، انجمن ترویج زبان و ادب فارسی و فرهنگستان زبان و ادب فارسی ابلاغ کرد و از آنان خواست تا ضمن اعلام نتیجه بررسی برنامه پیشنهادی تا تاریخ ۸۹/۷/۱۰، دو نفر نماینده از هر گروه آموزشی را جهت شرکت در گردهمایی ۲۹ و ۳۰ مهرماه به دفتر گسترش برنامه‌ریزی معرفی کنند:

الف. دروس عمومی (۱۷ واحد)

معارف اسلامی ۱، معارف اسلامی ۲، اخلاق و تربیت اسلامی، انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن، تاریخ اسلام، متون اسلامی (آموزش زبان عربی)، زبان خارجی، تربیت بدنی ۱، تربیت بدنی ۲.

ب. دروس پایه (۱۶ واحد)

دستور زبان فارسی ۱، دستور زبان فارسی ۲، تاریخ زبان فارسی، مرجع‌شناسی و روش تحقیق ۱، بلاغت ۱ (معانی)، بلاغت ۲ (بدیع و معانی)، آیین نگارش و ویرایش، عروض و قافیه.

ج. درس‌های اصلی (۶۴ واحد)

متون نظم ۱: پیشاهنگان نظم فارسی.
متون نظم ۲: قسمت اول: شاهنامه ۱ / قسمت دوم: شاهنامه ۲ / قسمت سوم: قصاید ناصر خسرو.

متون نظم ۳: قسمت اول: شاعران حوزه ادبی خراسان / قسمت دوم: شاعران حوزه ادبی عراق / قسمت سوم: نظامی / قسمت چهارم: خاقانی.

متون نظم ۴: قسمت اول: اشعار سنائی / قسمت دوم: مثنوی‌های عطار / قسمت سوم: مثنوی ۱ / قسمت چهارم: مثنوی ۲.
متون نظم ۵: قسمت اول: اشعار سعدی / قسمت دوم: اشعار حافظ / قسمت سوم: صائب و شاعران سبک هندی.

متون نثر ۱: متون ادبی - تاریخی، با تأکید بر تاریخ بیهقی.
متون نثر ۲: متون ادبی - داستانی، با تأکید بر کلیله و دمنه.
متون نثر ۳: متون ادبی - تعلیمی، با تأکید بر گلستان.
متون نثر ۴: متون ادبی - عرفانی با تأکید بر مرصاد العباد.
متون نثر ۵: متون تفسیری، با تأکید بر کشف الاسرار و تفسیر

ابوالفتح

۱-۲. روز نخست، نشست اول

این گردهمایی ساعت ۸:۳۰ صبح روز پنجشنبه، بیستم آبان ماه، با استقبال شایان تقدیر گروههای آموزشی از سراسر کشور، با تلاوت آیاتی از کلام وحی و نواخته شدن سرود جمهوری اسلامی ایران کار خود را آغاز کرد. در شروع این مراسم، دکتر محبوبه مباشری، رئیس دانشگاه الزهراء (س) و دبیر اجرایی گردهمایی، حضور شرکت کنندگان در این نشست را خوشامد گفت. دومین سخنران، دکتر حسنی، مدیرکل دفتر گسترش و برنامه ریزی آموزش عالی، در سخنان خود به تبیین جایگاه و اهمیت تحول در برنامه های درسی پرداخت و از حرکت کمیته زبان و ادبیات فارسی این دفتر، به عنوان نخستین کمیته که کار خود را به شکل برگزاری گردهمایی جهت دریافت نظر همکاران گروه های آموزشی سراسر کشور برگزار کرده است، تقدیر کرد.

سومین سخنران، دکتر علی اصغر میرباقری فرد، دبیر علمی گردهمایی، بود که در سخنان خود - که در مقدمه این مقاله به اهم آن اشاره شد - جایگاه و برنامه های این کمیته را از آغاز تا امروز بیان کرد.

۲-۲. روز نخست، نشست دوم و سوم

پس از سخنان دبیر علمی گردهمایی، شش کارگروه: عربی، متون نظم، متون نثر، کلیات و فنون ادبی، دروس اختیاری و آموزش ادبیات فارسی به غیر فارسی زبانان، تشکیل شد. نمایندگان گروه های آموزشی، بنا به علاقه در هر کارگروه ثبت نام و در دو نشست صبح و بعدازظهر شرکت کردند. در هریک از این کارگروه ها، که به طور جداگانه از یکدیگر تشکیل شده بود، دروس همان کارگروه نقد و بررسی شد.

۳-۲. روز دوم، نشست اول

دستور نشست عمومی روز دوم عبارت بود از: گزارش مدیران کارگروه ها از نتیجه بحث نشست های تخصصی، سخنرانی دکتر غلامعلی حداد عادل، رئیس محترم فرهنگستان زبان و ادب فارسی، پرسش و پاسخ، قرائت بیانیه. این نشست با اعلام عدم حضور دکتر حداد عادل، به ارائه گزارش هر کارگروه پرداخت:

دکتر تجلیل، رئیس کمیته زبان و ادبیات فارسی و مدیر کارگروه دروس عربی

ایشان در گزارش خود، ضمن سپاسگزاری از رئیس دانشگاه الزهراء (س) و دست اندرکاران برگزاری این گردهمایی و قدردانی از زحمات اعضای این کمیته، به اهمیت توجه به زبان قرآن، نهج البلاغه و احادیث در دروس قرائت و نیز کاربردی کردن مباحث صرف و نحو تأکید کردند و از تقلیل واحدهای عربی در دوره کارشناسی خبر دادند.

دکتر یاحقی، مدیر کارگروه دروس اختیاری

ایشان ضمن امیدواری به اینکه انتخاب ۲۲ واحد درس اختیاری بتواند زمینه عملی گرایشی شدن تحصیل در دوره کارشناسی را فراهم آورد، ابتدا چند پیشنهاد مطرح شده در کارگروه خود را بیان کردند:

۱. در تنظیم دروس، به امکان اجرایی شدن آن در همه

دانشگاهها توجه شود؛ زیرا برخی از دانشگاه های دورافتاده ممکن است تخصص لازم را برای ارائه دروس متنوع پیشنهادی نداشته باشند. (ایشان خود در صدد پاسخ به این نکته برآمدند و دو راهکار استفاده دانشگاه های همجوار از نیروهای متخصص یکدیگر و توجه به جذب نیروهای متخصص و کارآمد جدید را راهی برای بیرون شدن از این تنگنا دانستند.)

۲. امکان تشکیل کلاس های اختیاری، با ظرفیتی کمتر از حد مورد نظر دانشگاه ها، تا گروه های آموزشی بتوانند درسهای اختیاری را با تعداد دانشجویان محدودتری برگزار کنند.

۳. واگذاری اختیار ارائه ۲ تا ۴ واحد به دانشگاه ها برای ارائه درس های بومی، مانند: ادبیات محلی مناطق.

۴. دقت در تنظیم دروس اختیاری به گونه ای که یکدستی نسبی و وحدت برنامه درسی به هم نریزد؛ زیرا دانشجویان قرار است در کنکور متمرکز کارشناسی ارشد با یکدیگر رقابت کنند.

۵. درخواست توجه بیشتر به مسئله اشتغال دانشجویان پس از فراغت از تحصیل. توجه به این نکته - علاوه بر همه کارگروه ها - بیشتر بر عهده کارگروه اختیاری است؛ زیرا با انتخاب درست و دقیق دروس مهارتی می توانند دانشجویانی توانا برای حضور در جامعه تربیت کنند.

مدیر کارگروه دروس اختیاری پس از طرح این چند پیشنهاد، با یادآوری طرح سه دسته دروس اختیاری پیشنهادی و امکان انتخاب به ترتیب ۸، ۷، ۶ واحد از هر دسته، خلاصه نظر اعضای کارگروه را چنین بیان کردند:

پیشنهاد حذف دسته سوم از دروس پیشنهادی اختیاری به دلیل اختصاص به گزیده های متون و هم پوشانی با برخی از دروس اصلی.

پیشنهاد تنظیم دو دسته درس های اختیاری، شامل: دروس مهارتی (برای کسب شغل در جامعه) و دروس آفرینش های خلاق.

پیشنهاد کارگروه، انتخاب ۲۲ واحد از یک بسته پیشنهادی بود به گونه ای که دانشجو پس از فراغت از تحصیل، مهارت هایی چون ویراستاری، مقاله نویسی، توانایی دست یاری در پژوهش های ادبی، مانند تصحیح نسخه، فرهنگ نویسی و ... را فرا گرفته و یا توانایی خلق و آفرینش آثاری ادبی، چون شعر، داستان، نمایشنامه و ... را به دست آورده باشد. بدین ترتیب، بسیاری از دروس اختیاری به جای شکل مرسوم نظری، به صورت عملی و کارگاهی ارائه خواهند شد.

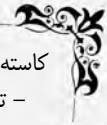
دکتر مباشری، مدیر کارگروه متون نظم

ایشان نیز خلاصه ای از نظرات اعضای کارگروه خود را چنین بیان کردند:

- یکدست کردن عنوان درس های نظم، ترجیحاً با نام شاعر و نه نام اثر (مثلاً خاقانی و نه شاهنامه).

- یادآوری هم پوشانی دسته سوم از دروس اختیاری با برخی از متون نظم.

- اختصاص ۲ واحد درسی به شعر جامی، به عنوان حلقه اتصال میان شعر قرن هشتم (حافظ) و شعر سبک هندی (صائب). بدین منظور، پیشنهاد شد که سرفصل درس عمومی «متون اسلامی»، به نهج البلاغه اختصاص یابد. بدین ترتیب، ۲ واحد از متون عربی

کاسته و ۲ واحد برای درس جامی به متون نظم افزوده می‌شود.
- توجه به ادبیات پایداری.

- دسته‌بندی متون نظم بر اساس موضوع و محتوا (تقسیم بر اساس انواع ادبی، مانند: متون نظم حماسی، غنایی، تعلیمی، عرفانی).
- نظر به گستره و اهمیت آثار سعدی، ۲ واحد درسی به سعدی افزوده شود.

در کارگروه متون نظم، مسائل کلی دیگری نیز مطرح شده بود که از زبان مدیر این کارگروه پیشنهاد شد:
- احیای پایان‌نامه دوره کارشناسی.

- استمرار موضوع بازنگری دروس رشته زبان و ادبیات فارسی و اکتفا نکردن به نشست حاضر.

- لزوم آموزش، ضمن خدمت استادان این رشته، با شرکت در کارگاه‌هایی مانند کارگاه روش تدریس، آزمون سازی و ارزیابی، و ...

- تفکیک مقوله زبان از ادبیات در دوره کارشناسی ارشد (با ایجاد گرایش).

- تأسیس سازمان نظام ادبی به منظور نظارت بر انتشار روزنامه‌ها، مجلات، لوح‌های فشرده، و ...

- تغییر جایگاه دروس زبان انگلیسی و زبان عربی از دروس تخصصی به دروس پایه.

- استفاده از استادان سراسر کشور در تدوین سرفصل‌ها.
- توجه به زبان و ادبیات شبه‌قاره، تاجیکستان و افغانستان.

- توجه بیشتر به خوانش و قرائت متون نظم و نثر.
دکتر احمد خاتمی، مدیر کارگروه متون نثر

بر مبنای گزارش مدیر این کارگروه، تغییرات چندانی در متون نثر فارسی پیشنهاد نشده و اعضای این کارگروه با حرکت از نویسنده محوری و اثرمحوری به موضوع محوری موافق بوده‌اند. تنها نکته، پیشنهاد تغییر عنوان قسمت پنجم از متون نثر به «متون تفسیری با تأکید بر کشف‌الأسرار» بود.

در این کارگروه نیز علاوه بر بررسی متون نثر، دیگر موضوعات مرتبط با نثر در بخش‌های دیگر برنامه نیز مورد توجه قرار گرفت:

- پیشنهاد حذف متون منتخب نثر ادبی و جای‌گزینی درسی در حوزه ترسل و انشای فارسی.

- در برنامه‌ریزی، حق دروسی مهم و کلیدی مانند: گلستان، کلیله و دمنه، و تاریخ بیهقی به تمامی گزارده شود.

- عدم اکتفا به درس جریان‌شناسی نثر معاصر و گنجانیدن درس تاریخ ادبیات معاصر در برنامه.

- در تنظیم ادوار تاریخ ادبیات، تاریخ ادبیات دوره مشروطه تا انقلاب اسلامی بدون افزایش واحد درسی در برنامه دیده شود.

- استفاده از روش‌های کاربردی در گروه مهارتی درس‌های اختیاری.

کارگروه کلیات و فنون ادبی

نشست این کارگروه در روز پنجشنبه به مدیریت دکتر طالبیان و با حضور تنی چند از اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها برگزار شد؛ لیکن ایشان در روز دوم همایش جهت ارائه گزارشی از جلسه کارگروه خود

حضور نداشتند و دبیر این کارگروه، جناب آقای دکتر عبیدی‌نیا به ارائه گزارش این کارگروه پرداختند:

- دروس حوزه زبان و دستور، شامل ۴ درس ۲ واحدی: مقدمات زبان‌شناسی، دستور ۱، دستور ۲، تاریخ زبان.

- پیشنهاد افزودن درسی ۲ واحدی با عنوان روش تحقیق در ادبیات فارسی.

بلاغت در ۶ واحد شامل: بدیع، بیان و معانی ارائه شود.

آیین نگارش و ویرایش: ۲ واحد

عروض و قافیه: ۲ واحد

ادبیات معاصر در ۳ درس ۲ واحدی به این شرح: نثر معاصر، شعر معاصر و تاریخ ادبیات معاصر.

درسی ۲ واحدی با عنوان «علوم قرآنی و تأثیر قرآن و حدیث در ادبیات فارسی» جای‌گزین ۴ واحد فعلی این دو درس شود.

مبانی و رویکردهای نقد ادبی: ۲ واحد

آشنایی با اندیشه‌های کلامی و عرفانی: ۲ واحد

از چهار درس تاریخ ادبیات پیشنهادی، درسی کاسته شود و به ادبیات معاصر - به شرحی که گذشت - اضافه گردد.

سیک‌شناسی در دو درس دو واحدی با عنوان‌های «مقدمات سیک‌شناسی» و «سیک‌های دوره‌ای و فردی» تدریس شود.

کارگروه آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان

در این کارگروه که مشترکاً توسط دکتر وفایی و دکتر غلامحسین زاده اداره شد، ابتدا دکتر وفایی در گزارش خود گفتند:

واحدهای درسی دو مقطع کارشناسی ارشد و دکتری زبان و ادبیات فارسی، با دانسته‌های دانشجویان خارجی ما متناسب نیست؛ از این رو باید در کلاس‌های جداگانه و با برنامه و سرفصلی مجزا در تربیت خارجیانی که می‌خواهند در رشته زبان و ادبیات فارسی تحصیل کنند، بکوشیم.

عنوان این رشته به «آموزش زبان و ادبیات فارسی به غیر ایرانیان» تغییر یافت.

در حال حاضر دانشگاه‌های تهران، تربیت‌مدرس و اصفهان این رشته را دارند و در آینده‌ای نزدیک برخی از دیگر دانشگاه‌ها، مانند دانشگاه علامه طباطبایی نیز بدانها خواهند پیوست.

تربیت خارجیانی می‌تواند به بخشی از نیاز کرسی‌های زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور کمک کند؛ زیرا در حال حاضر به دلایلی از اعزام به خارج از کشور استقبال چندانی نمی‌شود.

امیدواریم در آینده‌ای نزدیک بتوانیم برنامه‌ریزی و اداره رشته آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان را نیز بر عهده بگیریم.

دکتر غلامحسین زاده، در بخش دیگر سخن از کارگروه آموزش زبان و ادبیات فارسی به غیر فارسی‌زبانان، به تشریح برنامه درسی دو مقطع کارشناسی ارشد و دکتری به شرح زیر پرداختند:

دروس دوره کارشناسی ارشد

دروس پیش‌نیاز، ۱۲ واحد شامل:

نگارش مقدماتی زبان فارسی، آشنایی با مهارت‌های تحقیق و نقد منابع، مکالمه پیشرفته، کلیات دستور زبان فارسی، جغرافیای تاریخی ایران، عربی در فارسی (عربی و فارسی)

دکتر غفوری، دانشگاه یاسوج

ضرورت گرایشی کردن دوره کارشناسی؛ زیرا تا کنون از آموختن مهارت به دانشجویان غافل بوده‌ایم.

دکتر جوکار، دانشگاه شیراز

ایشان با یادآوری برگزاری نخستین گردهمایی بازنگری دروس رشته زبان و ادبیات فارسی در سال ۱۳۸۲ در دانشگاه شیراز، گفتند: بهتر است ما نخست هدف خود را از تربیت فارغ‌التحصیلان کارشناسی این رشته تعریف کنیم، سپس متناسب با اهدافمان به برنامه‌ریزی بپردازیم؛ ما قرار است در دوره کارشناسی، دبیر تربیت کنیم یا شاعر یا نویسنده یا روزنامه‌نگار، یا ... بی‌تردید هر یک از این اهداف در برنامه‌ریزی جهت‌گیری خود را پیدا خواهد کرد.

ایشان از شیوه بحث مستقل هر کارگروه بر بخشی از برنامه، انتقاد کردند و یادآور شدند که برنامه‌ریزی برای دوره کارشناسی باید با ملاحظه دو دوره کارشناسی ارشد و دکتری انجام شود؛ نیز با نگرینستن به افق گرایشی شدن در دوره کارشناسی ارشد و دکتری باید برنامه کارشناسی تنظیم شود.

دکتر حاج‌بابایی، دانشگاه علامه طباطبایی

- پیشنهاد تشکیل دبیرخانه دائم کمیته زبان و ادبیات فارسی برای پی‌گیری نظرات
- یادآوری همایش «بایدها و نبایدها» در دانشگاه علامه طباطبایی (۱۳۸۶)

- توجه به ادبیات حد فاصل قرن هشتم تا دوره معاصر
- لزوم پی‌گیری مصوبات گردهمایی حاضر

دکتر فتوحی، دانشگاه فردوسی مشهد

ایشان با یادآوری این نکته که ما نقش خطیری برای برنامه‌ریزی این رشته بر عهده داریم، از ضرورت گنجانیدن بحث‌های فیلولوژی، زبان‌شناسی و دستور، نگارش خلاق، نظریه‌های انتقادی، ادبیات ملی، و ... سخن گفتند و چند پرسش اساسی را در این زمینه مطرح کردند:

- آیا دانشجویان ما توانایی و استطاعت فرا گرفتن همه این بحث‌ها را دارند؟

- نقش ما چیست و چه نقشی را برای این رشته باید بر عهده بگیریم؟

- چه اتفاقی برای این رشته افتاده است که جایگاه و ارتباط خود را در کنار بقیه رشته‌های علوم انسانی از دست داده است؟

- ما ادبیات را به علم و به تدریس تبدیل کرده‌ایم، آنگاه از ارتباط آن با جامعه، اقتصاد و ... باز مانده‌ایم. توجه ما به تربیت دانشجویان زبده در حوزه علم است؛ در حالی که نگاهی به فهرست گرایش‌های موجود در رشته زبان و ادبیات انگلیسی دانشگاه‌های انگلستان^۲ نشان می‌دهد که آنها به بازار کار و کنترل آن توسط زبان ملی می‌اندیشند.

ایشان در ادامه نگرانی خود را از طرح پیشنهاد تأسیس سازمان نظام ادبی ابراز و همچنین از انتخاب اعضای کمیته زبان و ادبیات فارسی، بدون مشورت و نظرخواهی با دانشگاه‌ها انتقاد کردند. سه نکته دیگری که ایشان بدان تأکید کردند، توجه به فن

کل دروس این دوره ۳۲ واحد است، دروس پایه ۲۸ واحد + ۴ واحد پایان نامه

دروس پایه: متون نظم حماسی، متون نظم عرفانی، متون نثر تاریخی، متون نثر عرفانی، ادبیات معاصر نظم، ادبیات معاصر نثر، فنون شعری، ادوار شعر فارسی، ادوار نثر فارسی، مبانی عرفان و تصوف، دستور زبان فارسی، قواعد عربی

۴ واحد دروس اختیاری: نقد ترجمه متون فارسی به سایر زبان‌ها، کلیله و دمنه و مرزبان‌نامه، فرهنگ و ادبیات پیش از اسلام، فرهنگ و معارف اسلامی، آیین نگارش و ویرایش، ادبیات عامه، ادبیات انقلاب اسلامی، آشنایی با مکتب‌های ادبی

دروس دوره دکتری

از دروس کارشناسی ارشد تا ۴ واحد می‌توان به عنوان پیش‌نیاز ارائه کرد.

در دوره دکتری ۵ گرایش تعریف شده است: عرفانی و حکمی، حماسی و قهرمانی، غنایی و تعلیمی، ادبیات معاصر، زبان فارسی.

دوره دکتری ۳۶ واحد دارد که ۱۸ واحد آن آموزشی و ۱۸ واحد دیگر آن پایان‌نامه است. واحدهای آموزشی در دو قسمت اصلی و گرایشی است. دروس پایه دکتری ۱۰ واحد به شرح زیر است: تحقیق در متون نظم فارسی، تحقیق در متون نثر فارسی، تحقیق در دستور زبان فارسی، نقد ادبی، متون نظم و نثر عربی. ۲ واحد اختیاری نیز متناسب با گرایش از میان درس‌های زیر انتخاب می‌شود:

روش تحقیق در ادب فارسی، نسخه‌پژوهی، تحقیق در فنون ادبی، زبان‌های باستانی، تاریخ تصوف.

شش واحد باقی‌مانده، متناسب با هر گرایش، شامل یک درس مبانی، تحقیق در متون نظم، و تحقیق در متون نثر است؛ مثلاً در گرایش ادبیات حماسی و قهرمانی، این سه درس گرایشی چنین تعریف می‌شوند: تحقیق در مبانی متون حماسی و قهرمانی، تحقیق در متون نظم حماسی، و تحقیق در متون نثر حماسی.

۲-۴. روز دوم، نشست دوم

دومین نشست، بلافاصله پس از ارائه گزارش مدیران کارگروه‌ها آغاز شد. این بخش به پرسش و پاسخ و اظهارنظر نمایندگان کارگروه‌ها اختصاص داشت:

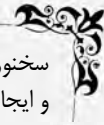
دکتر تمیم‌داری، دانشگاه علامه طباطبایی

ایشان ضمن یادآوری توجه جهانی به مقوله‌هایی چون سبک‌های ادبی، طریقه‌های خواندن یا خوانش آثار، طریقه‌های نوشتن، بوطیقا یا بلاغت جدید، تاریخ اندیشه‌ها، زیباشناسی، نقد ادبی، و ... نکات زیر را بیان کردند:

فراهم کردن زمینه برای استفاده بیشتر از علوم انسانی و هنر امکان انتخاب درس از گروه‌ها و رشته‌های تحصیلی دیگر اهمیت مهارت‌آموزی (توجه به تربیت فارغ‌التحصیلانی که یا ویراستار خوبی باشند، یا داستان‌نویسی خوب و یا روزنامه‌نگاری شایسته، یا ...).

اهمیت آموختن زبان‌های خارجی
اجباری کردن سفرهای مطالعاتی اعضای هیئت علمی به خارج از کشور برای آشنایی با دانش‌های نو.

سخنوری در برنامه درسی دوره کارشناسی، توجه به ادبیات تطبیقی و ایجاد زمینه‌ای برای بروز و برقراری پیوند ادبیات اقلیت‌های قومی با ادبیات فارسی بود.

دکتر رحیمی، دانشگاه سبزوار

توجه بیشتر به ادبیات معاصر، ادبیات زنانه، و مسئله بیکاری دانشجویان ادبیات فارسی.

دکتر طاهری، دانشگاه شهید بهشتی

در برنامه پیشنهادی، تعریف روشنی از ادبیات و هدف مشخصی از تربیت دانشجویان این رشته دیده نشد؛ این برنامه، بدون تغییر نگرش به ادبیات و با همان نگرش هفتاد سال پیش تدوین شده بود؛ جامعه و علایق دانشجویان در این برنامه دیده نشده بود؛ ارتباط منطقی میان سه مقطع درسی، یعنی کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری لحاظ نشده بود.

در برنامه‌ریزی، ۷۰ درصد برنامه ثابت و ۳۰ درصد آن را امکان انتخاب به دانشگاه‌ها داده شود تا امکان خلاقیت در برنامه‌ریزی وجود داشته باشد.

استمرار این نشست‌ها و ارتباط مستمر و مداوم کمیته با اعضا، از دیگر پیشنهادها ایشان بود.

دکتر سیف، دانشگاه تهران

تأکید بر امیدآفرینی و یأس‌زدایی از جامعه در برنامه‌ریزی، به عنوان اصلی‌ترین هدف ادبیات.

توجه به پیوند اسلام و قرآن با ادبیات فارسی در برنامه‌ریزی.
توجه به جنگ نرم که دغدغه مقام معظم رهبری نیز هست.
توجه به ابزارهای جدید، مانند لوح‌های فشرده، نرم‌افزارها و ... در کار آموزش.

توجه به پیام نور و دوره‌های آموزش مجازی در کار برنامه‌ریزی.
توجه به مطالعات بینارشته‌ای

دو نکته پایانی - که البته به رشته ادبیات فارسی مربوط بود، اما در حاشیه برنامه‌ریزی برای دوره کارشناسی قرار می‌گرفت - بازنگری درس فارسی عمومی و تأکید بر کرسی‌های نظریه‌پردازی بود.

دکتر کهدوئی، دانشگاه یزد

آشنایی نداشتن استادان ما به زبان‌های خارجی، جایگاه ما را در جوامع علمی جهان کم‌رنگ کرده است. برای بازگرداندن این جایگاه، باید از دوره ابتدایی به زبان آموزی توجه کنیم.

ایشان با اشاره به جایگاه زبان فارسی در شبه‌قاره، به وحدت زبان «تاجیکی»، «دری» و «فارسی»، و توطئه جدایی آنها از یکدیگر تأکید کردند و نیز از لزوم تقویت علمی استادان زبان و ادبیات فارسی سخن گفتند.

دکتر شریفیان، دانشگاه همدان

در کنار کار تغییر برنامه درسی، بر لزوم برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای بازسازی علمی استادان و ضرورت به‌روز شدن آنها تأکید کردند.

دکتر مشیدی، دانشگاه اراک

پیشنهاد تشکیل دبیرخانه مجازی کمیته، برای انتقال پیشنهادها استادان این رشته.

پس از ارائه نظرات درباره کلیات، گردهمایی با دریافت نظرات تخصصی درباره هریک از کارگروه‌ها به کار خود ادامه داد. با سؤال یکی از اعضا درباره درس ادبیات معاصر، ابتدا بحث کارگروه کلیات

و فنون ادبی پیش آمد و پیشنهادهای زیر مطرح شد:

- ادبیات معاصر به ترتیب زیر در ۶ واحد زیر ارائه شود:

- تاریخ ادبیات معاصر، شعر معاصر و نثر معاصر.

- درس انواع ادبی که از برنامه فراموش شده، از مجموعه دروس اختیاری به دروس پایه (کلیات و فنون ادبی) منتقل شود.

- درس آیین نگارش در برنامه اصلاح‌شده دانشگاه شیراز ۵ واحد است؛ در درس سه‌واحدی بر جرئت و تمرین نگارش تأکید می‌شود و در درس ۲ واحدی بر درست‌نویسی و پرداخت سخن.

- دروس بلاغی در همان ۶ واحد بماند و بیان و بدیع با هم ادغام نشود.

- در درس زبان تخصصی ۲، پیشنهاد می‌شود که اصطلاحات ادبی به جای دایرةالمعارف اسلام و تاریخ ادبیات ادوارد براون تدریس شود.

- درباره سرفصل درس زبان تخصصی، در تاریخ ادبیات ادوارد براون ایرادهای بسیاری دیده می‌شود و گاهی مطالب زیادی برخلاف واقعیت، فرهنگ، و آداب و رسوم ما نوشته شده است. برخی کتاب‌هایی که ایرانیان نوشته‌اند، برای تدریس مناسب‌تر است.

درباره کارگروه نظم

- پیشنهاد تغییر درس مثنوی ۲ به کلیات شمس.

- سبک هندی به ۴ واحد افزایش یابد و در دو شاخه شاعران ایران و شبه‌قاره بررسی شود.

- در قلمرو شعر معاصر، جای پرداختن به شعر شاعران کلاسیک و نئوکلاسیک خالی است.

- جای ۲ واحد درس نقد و بررسی حماسه‌های دینی و تاریخی خالی است.

- محدوده زمانی شاعران حوزه ادبی خراسان و عراق مشخص شود.

- حداقل ۲ واحد به دوره بازگشت ادبی و مشروطه اختصاص یابد.

- به جای مخزن الأسرار، یکی از متون غنایی نظامی، مانند خسرو و شیرین، لیلی و مجنون، یا هفت‌پیکر، در سرفصل درس نظامی در دوره کارشناسی قرار گیرد.

درباره کارگروه نثر

متأسفانه فیلم این بخش از مباحث در اختیار نگارنده قرار نگرفته بود!

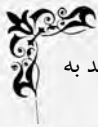
در حاشیه گردهمایی

- انجمن‌های علمی زبان و ادبیات فارسی کشور معرفی شدند: انجمن استادان زبان و ادبیات فارسی، انجمن ترویج زبان و ادب فارسی، انجمن نقد ادبی، و انجمن ادبیات تطبیقی.

نیز گزارشی کوتاه از همایش نقد ادبی ارائه شد.

- برگزاری هم‌زمان نمایشگاه کتاب در دانشگاه الزهراء (س) فرصت مناسبی برای خرید کتاب توسط شرکت‌کنندگان در همایش فراهم آورده بود.

۳-۵. توجه خاص به «زبان فارسی»؛ تا جایی که می‌تواند به عنوان گرایشی مستقل بدان نگریسته شود.

۳-۶. توجه به تولیدات ادبی خارج از دانشگاه‌ها، مانند: رمان‌ها، ادبیات کودکان و نوجوانان، و ... در برنامه‌ریزی دانشگاهی.

۳-۷. رابطه ادبیات با جامعه و اقتصاد (توجه به نیازهای جامعه و نقشی که ادبیات می‌تواند در جامعه و نیز اقتصاد ملی ایفا کند).

۳-۸. مطالعات بینارشته‌ای، مانند: مطالعات فرهنگی، هرمنوتیک، زبان‌شناسی، و ...

۳-۹. ارتباط با ادبیات جهان (نظریه‌ها و آثار ادبی).

۳-۲. آسیب‌شناسی

امروزه آسیب‌شناسی از ضروریات مسلّم انجام هر کار خطیری است. تأمل در برخی آسیب‌های زیر می‌تواند برنامه پیشنهادی را به صواب نزدیک‌تر کند:

۳-۱. اقدام به برنامه‌ریزی عملی، پیش از تأمل در اصول و زیرساخت‌های برنامه‌ریزی، از نخستین آسیب‌ها به شمار می‌رود. به نظر می‌رسد که کمیته زبان و ادبیات فارسی باید پیش از کار عملی برنامه‌ریزی، مبانی نظری برنامه‌ریزی را فرا بگیرد؛ زیرا تنها از طریق چالش در مباحث نظری تدوین برنامه می‌توان به ارائه برنامه‌ای کارآمد امیدوار بود.

۳-۲. عدم استفاده از نتیجه مباحث و دیدگاه‌های مطرح‌شده در نشست‌های پیشین.

برگزاری نشست سال ۱۳۸۲ شیراز و به دنبال آن، نشست دانشگاه اصفهان، نشست سال ۱۳۸۶ دانشگاه علامه طباطبایی، و بازنگری‌ها در برنامه درسی برخی دانشگاه‌های دیگر، اتفاقات مبارک و خجسته‌ای است که به شرط استفاده از دستاوردهای آنها می‌توان زمینه را برای رسیدن به برنامه‌ای جامع و کارآمد فراهم کرد. گفتنی است که بسیاری از نکات طرح‌شده در گردهمایی اخیر دانشگاه الزهراء (س)، مانند: طنزپژوهی، طرح سازمان نظام ادبی، ایجاد دو گرایش آفرینش‌های ادبی و پژوهش‌های ادبی، توجه به دوره بازگشت ادبی، ادبیات زنانه، مقوله زبان و زبان‌پژوهی، ادبیات انقلاب اسلامی، و ... در مجموعه مقالات همایش «بایدها و نبایدها» نیز دیده می‌شود. این موضوع - چه از رهگذر توارد بدان نگریسته شود و چه از منظر اقتباس (!) - چیزی جز از دست دادن زمان و توان برنامه‌ریزی نیست.

۳-۳. گریز به مباحثی غیر از موضوع برنامه‌ریزی، مانند: طرح سازمان نظام ادبی، بازنگری درس فارسی عمومی، و ... مقوله‌هایی مهم و درخور بحثند، اما فرع بر کار برنامه‌ریزی دوره کارشناسی به نظر می‌رسند.

۳-۴. توجه به بسترسازی برای تعریف گرایش‌های تازه. گفتنی است که هنوز برای گرایش ادبیات پایداری، که علاوه بر دانشگاه کرمان، در دانشگاه سمنان نیز راه اندازی شده، منابع کافی تدوین نشده است.

۳-۵. از آسیب‌هایی که می‌تواند پس از این متوجه کار برنامه‌ریزی شود، شتاب‌زدگی کمیته زبان و ادبیات فارسی در اعلام برنامه نهایی است!

دکتر میرباقری فرد در سخنان پایانی خود، ضمن جمع‌بندی اجمالی بحث‌ها و اشاره به بندهای اصلی بیانیه نانوشته گردهمایی، نشانی زیر را جهت ارتباط با کمیته زبان و ادبیات فارسی اعلام کردند:

تلفن: ۸۲۲۳۳۹۸۰ و ۸۲۲۳۰۰۰۵ کارشناس برنامه‌ریزی ادبیات

وبسایت: www.msrt.ir

پست الکترونیکی: info@msrt.ir

صندوق پستی: ۱۵۱۳-۱۴۶۶۵

۳. نقد و بررسی

با وجود تأخیر چنددهه‌ای که در بازنگری برنامه‌های درسی دانشگاه‌ها صورت گرفته، تلاش امروز دفتر گسترش و برنامه‌ریزی آموزش عالی و نیز کمیته زبان و ادبیات فارسی، درخور تحسین، و به‌ویژه اندیشه برگزاری این گردهمایی به منظور برخورداری از آراء و دیدگاه‌های اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها ستودنی است. لیکن چیزی که اهمیت آن از برگزاری چنین نشست‌هایی افزون‌تر است، استفاده از دستاوردهای چنین گردهمایی‌هایی است. از این رو، نگارنده در بخش نخست از این مقاله، با هدف اطلاع‌رسانی به جامعه ادبی - به شکل عام - و دانشگاهیان رشته زبان و ادبیات فارسی - به شکل خاص - گزارشی از گردهمایی بازنگری در برنامه‌ریزی درسی رشته زبان و ادبیات فارسی را تقدیم کرد تا از این رهگذر بتواند در بخش دوم سخن، ضمن برشمردن مهم‌ترین رویکردها به برنامه‌ریزی این رشته، آسیب‌های احتمالی را نشان داده، پیشنهادهایی را در جهت بهبود برنامه‌ریزی درسی ارائه کند:

۳-۱. رویکردها

در میان آرای متنوع ارائه‌شده در این گردهمایی و گردهمایی‌های پیشین، مانند همایش سال ۱۳۸۶ دانشگاه علامه طباطبایی، این رویکردها نسبت به تحول در برنامه‌ریزی درسی رشته زبان و ادبیات فارسی دیده می‌شود. بی‌تردید، محور قرار دادن این رویکردها می‌تواند یاریگر برنامه‌ریزان باشد:

۳-۱-۱. تکمیل و ارتقای برنامه پیشین با افزودن مباحثی مانند: ادبیات معاصر، ادبیات زنانه، ادبیات دوره بازگشت، طنزپژوهی (در دو حوزه نظری و عملی).

۳-۱-۲. پژوهش محوری: راه‌اندازی پایان‌نامه دوره کارشناسی، مقاله‌نویسی، نسخه‌شناسی و تصحیح متون، و ...

۳-۱-۳. مهارت‌آموزی: روزنامه‌نگاری، رسانه‌نویسی، رایانه و نرم‌افزارهای کاربردی، گذراندن دوره‌های کارآموزی در مراکز نشر و ...

۳-۱-۴. گرایش‌یابی در مقاطع سه‌گانه تحصیلی؛ مانند دو گرایش: پژوهش‌های ادبی و آفرینش‌های ادبی در دوره کارشناسی، و یا: ایجاد رشته - گرایش ادبیات تطبیقی.

گفتنی است که دانشگاه شیراز با وجود تعریف گرایش‌های ادبیات عرفانی و غنایی، ادبیات حماسی و اسطوره‌ای، و ادبیات معاصر در دوره کارشناسی ارشد و گرایش‌های ادبیات عرفانی، ادبیات غنایی و ادبیات حماسی در دوره دکتری، هنوز نتوانسته است خود را از قید نگاه سنتی و عادت‌زده به برنامه‌ریزی این رشته برهاند!

مسئله تغییر و بازنگری برای رشته زبان و ادبیات فارسی، بسیار دشوارتر از تغییر در برنامه رشته‌های علوم پایه‌ای است که مدلی غربی یا شرقی برای برنامه درسی خود دارند. از سوی دیگر، تأمل هرچه بیشتر در تدوین برنامه‌های نو و کارآمد برای رشته زبان و ادبیات فارسی می‌تواند الگویی برای گروه‌های زبان و ادبیات فارسی و یا کرسی‌های این رشته در خارج از کشور قرار گیرد.

به نظر می‌رسد از تأمل در این گردهمایی بتوان پیشنهادی زیر را برای بهبود کار برنامه‌ریزی طرح کرد و به اجرای آنها از سوی دفتر گسترش و برنامه‌ریزی آموزش عالی و کمیته زبان و ادبیات فارسی امیدوار بود:

۱-۳-۳. استفاده از افراد متخصص و کارآمد در هر کمیته که در برنامه‌ریزی درسی توانا باشند. بدیهی است در این راستا انتخاب افرادی با سابقه اجرایی و حتی آموزشی یا پژوهشی، هرگز به معنی حسن انتخاب آنان و آشنایی بیشتر آنها با کار برنامه‌ریزی نیست.

۲-۳-۳. دفتر گسترش می‌تواند به منظور بالا بردن توانایی برنامه‌ریزی و آشنا کردن اعضای کمیته‌ها با اهداف برنامه کلی و نیز هدف‌یابی، تمرکز بر آینده فارغ التحصیلان و ... کارگاه‌هایی را طراحی و اجرا کند.

۳-۳-۳. پیش از هرچیز باید اهداف خود را از تربیت فارغ‌التحصیلان رشته زبان و ادبیات فارسی مشخص کنیم و بر اساس این اهداف، دست به کار برنامه‌ریزی بزنیم.^۴

۴-۳-۳. تغییر برنامه، بدون تغییر نگاه ممکن نیست؛ در این راستا استفاده از نوع نگاه در برنامه‌ریزی دانشگاه‌های خارج از کشور (نوع نگاه و نه درس‌ها و سرفصل‌ها) نیز می‌تواند مفید باشد.

۵-۳-۳. افزون بر لزوم استفاده از تجربیات یادشده در نشست‌های پیشین، استفاده از تجربه‌مندی‌های شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی، دستاوردهای نخستین کنگره علوم انسانی - و کنگره دوم که اختصاصاً با موضوع بازنگری دروس و سرفصل‌ها در اسفندماه سال جاری برگزار خواهد شد - و ... می‌تواند راه را برای رسیدن به برنامه‌ای بایسته و شایسته فراهم‌تر کند.

۶-۳-۳. نگاه عمودی در برنامه‌ریزی (برقراری ارتباط منطقی میان برنامه درسی سه مقطع دکتری، کارشناسی ارشد و کارشناسی؛ از دکتری به کارشناسی) و نگاه افقی در ارتباط و پیوند واحدهای درسی هر مقطع.

۷-۳-۳. نگاه کاربردی در برنامه‌ریزی برای مهارت‌آفرینی.

۸-۳-۳. لزوم طرح مطالعات بینارشته‌ای در رشته زبان و ادبیات فارسی با هدف گرایش‌یابی.

۹-۳-۳. لزوم ارتباط تنگاتنگ و متقابل کمیته برنامه‌ریزی با دانشگاه‌ها.

۱۰-۳-۳. استفاده از استادان دانشگاه‌های سراسر کشور برای تهیه و تدوین سرفصل‌ها و منابع درسی.

پی‌نوشت

* دانشیار دانشگاه الزهراء (س)

۱. ارزیابی شرکت‌کنندگان از برگزاری این گردهمایی توسط دانشگاه الزهراء (س) بسیار خوب بود. همین‌جا لازم می‌بینم از رئیس محترم دانشگاه الزهراء (س) و روابط عمومی دانشگاه به جهت حسن برگزاری این گردهمایی و نیز همکاری صمیمانه جهت در اختیار قرار دادن فیلم گردهمایی و دیگر مستندات نشست‌ها سپاسگزارم. نیز از همکاران فاضل و ارجمند، جناب آقای دکتر محمدامیر عبیدی‌نیا، عضو محترم هیئت علمی دانشگاه ارومیه، برای در اختیار قرار دادن مستندات نشست کارگروه کلیات و فنون ادبی، و جناب آقای دکتر علیرضا نیکویی، عضو محترم هیئت علمی دانشگاه گیلان، به جهت یادآوری نکاتی سودمند سپاسگزارم.

۲. در نشست روز دوم، به منظور گسترش افق ذهنی اعضا، فهرستی از گرایش‌های رشته ادبیات انگلیسی در دانشگاه‌های انگلستان توزیع شده بود. عنوان برخی از این رشته‌ها عبارت است از:

ادبیات انگلیسی و آموزش زبان انگلیسی، ادبیات انگلیسی و آموزش زبان انگلیسی به خارجی‌ان، ادبیات انگلیسی و مطالعات کودکان و نوجوانان، ادبیات انگلیسی و اخلاق، ادبیات انگلیسی و روزنامه‌نگاری، ادبیات انگلیسی و تاریخ، ادبیات انگلیسی و گردشگری، ادبیات انگلیسی و انحرافات اجتماعی، ادبیات انگلیسی و جامعه‌شناسی، ادبیات انگلیسی و حقوق، ادبیات انگلیسی و مطالعات ادیان، ادبیات انگلیسی و الهیات و مطالعات دینی، ادبیات انگلیسی و روابط بین‌الملل، ادبیات انگلیسی و مطالعات فرهنگی، ادبیات انگلیسی و روان‌شناسی، ادبیات انگلیسی و زبان‌شناسی، ادبیات انگلیسی و فلسفه، ادبیات انگلیسی و درام و نمایشنامه، ادبیات انگلیسی و مطالعات سینما، زبان و ادبیات انگلیسی و نگارش خلاق.

۳. نگارنده در پی‌گیری نشانی‌های اعلام‌شده، دریافت که وبسایت و پست الکترونیکی، مربوط به وزارت علوم است و نه اختصاصاً کمیته زبان و ادبیات فارسی؛ انتظار دارد که این کمیته، وبسایت و پست الکترونیکی مستقلی را جهت ارتباط اعضای محترم هیئت علمی زبان و ادبیات فارسی دانشگاه‌ها راه‌اندازی و معرفی کند.

۴. نمونه‌وار، توجه خوانندگان را به اهداف برشمردم جهت تألیف کتب درسی ادبیات فارسی در آموزش و پرورش جلب میکند:

۱. تقویت اندیشه و پرورش توانایی قضاوت منطقی در ارتباط با طبیعت، انسان و جامعه.

۲. شناخت زبان فارسی برای تسلط در مهارت‌های برقراری ارتباط.

۳. آشنایی با آثار و بزرگان ادبی، دینی، عرفانی، علمی و ... گذشته و معاصر ایران و جهان.

۴. آشنایی با تاریخ ادبیات ایران و جهان.

۵. آشنایی با ضروریات زندگی فردی و اجتماعی مرتبط با برنامه درسی زبان و ادبیات.

۶. آشنایی با ارزش‌های فرهنگی، دینی، اجتماعی و اخلاقی ایران اسلامی.

۷. آشنایی با مفاهیم، نکات و ظرایف زبانی و ادبی و توانایی به‌کارگیری درست آنها.

۸. ایجاد علاقه به زبان، فرهنگ و ادبیات ایران اسلامی در میان دانش‌آموزان.

۹. تلطیف احساسات، عواطف و التذاذ ادبی از راه مطالعه آثار ادبی.